

RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMLARINDA ATÖLYE ÇALIŞMALARININ İŞLEVİ

*Doç. Dr. Ümran BULUT **

ÖZET

Eğitim Fakülteleri, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümleri, Resim-iş Öğretmenliği Programlarında, kuramsal dersler, mesleki deneyim, uygulamalar kadar ciddiyetle ele alınması gereken konu atölye çalışmalarıdır. Atölye çalışmaları, sağlayacağı fiziksel ve duyuşsal boyutlar ile nesnel ve öznel bir yapıyı barındırır. Öğrenciyi özgür ve bilinçli bir arayışa yönlendiren bu sistem aynı zamanda eleştiri ve paylaşımı öngörür. Ayrıca çağdaş eğitim sisteminin yaratıcılığı benimsemesi ile atölyenin öğrencilere standardın dışına çıkabilme, hayal güçlerini zorlayabilme fırsatı vermesi ilişkilendirildiğinde bu çalışmaların işlevselliği daha da önem kazanmaktadır. Böylece “Sanatsal algılamalar” yerine “zanaatçı tavrı” benimseyen bir toplum olmaktan kurtulmak mümkün olabilecektir.

Anahtar Sözcükler: Atölye, yaratıcılık, resim, sanat, eğitim

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü

**THE FUNCTION OF ATELIER WORK IN PROGRAMS
OF EDUCATION OF PAINTING AND WORKING**

SUMMARY

This article investigates the function of “atelier work” in the field of education of painting and working at the Faculties of Education. The author considers the important role of the free thinking, free criticizing and free participating of the students in a class of atelier work. As the contemporary education of art system reveals the importance of being able to activate the imagination and the creativity of the students; the prime aim, for an instructor, must be to ensure the physical and the emotional ambiance in a class of “atelier work”. Also, this pleasant working ambiance in our universities would remain the one which ,in the future, would show the meaning and the importance of “artistic perceptions” and the “ artistic creations” in our society.

Key words: Atelier, creativity, painting, art, education

Eğitim Fakülteleri Yeniden Yapılanma Programı, “çağdaş bir eğitim” gereksinimi ile hazırlanmıştır. Amaç, ülkemiz çapında değişimi, yeniliği içeren, kaliteli ve standart bir eğitimin sürdürülmesidir. Böylece tüm öğretmenlik programlarındaki yeniden yapılanma gibi, Görsel Sanatlar Eğitimi programları da kuramsal derslerle zenginleştirilip mesleki uygulamalar arttırılmıştır. Ancak bu alanda, farklı bir disiplin olan atölye çalışmalarında saat kısıtlamasına gidildiğinden atölye çalışmaları konusunda yanlış bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu gerçeğe, konuya rasyonel yaklaşılmalı, hem günümüzde hem de geçmişte sanat eğitiminde uygulanan yöntemler incelenmelidir. Öncelikle sanatsal düşünme pratiği, kuramsal altyapı ve yaratma özgürlüğünü sunan atölye sistemi ele alınmalıdır. Yani atölye çalışmaları, sanat ve sanat eğitimi bağlamında değerlendirilmelidir.

Görsel sanat eğitimi, atölyede bilinçli bir eğitimin sürdürülmesidir. Bu eğitim atölyede hem grup içinde, hem de bireysel olarak gelişir. Bu süreçte öğrenciler, özgür düşünme, yaratıcılık, kendi sanat eğilimini ve felsefesini belirleme imkanını bulurlar. Şöyle ki, toplumsal yaşamın yapısını ve gelişmesini etkileyen, bilimsel ve teknolojik değişimler, bulgular, sosyo-ekonomik ve kültürel olaylar, sanayileşme, kentleşme gibi etkenlerden beslenen sanat eğitiminde amaç: toplumun özgür düşünmesini, yaratıcı, yapıcı olmasını sağlamak, estetik beğenisini güçlendirmek olduğu gibi, aslında en önemlisi, insani değerleri kavratmaktır. Tolstoy şöyle der: "Sanat bir haz, bir avuntu yada eğlence değildir; çok yüce birşeydir. Sanat, insanların bilincini ve aklını, duygu alanına aktaran bir insanlık yaşamı organıdır" (Tolstoy, 1997).

Bu bakışla resim öğretmenlerinin insanlık yaşamı ile bağlantıları, daha bilgece değerlendirilmelidir. Böylece, onların hükmedici dogmalara karşı olmaları; saygı ve sevgiyi tanımları, bireysel olmanın koşullarını ve özgür tavrı benimsemeleri, hayal gücü ve yaratıcılığın savunucusu olmaları, yani aydın bir birey olma, zorunluluğu doğar ki; bu da onların iyi planlanmış bir lisans programında yetişmelerini gerekli kılar. Dolayısıyla resim öğretmenliği birebir ve kişisel eğitim veren yöntemi ile öncelikle, etik açıdan önemsenmelidir. Atölye eğitiminin yeterliliği tam bu noktada, daha da önem kazanacaktır (Bulut, 1999).

Oysa, Eğitim Fakülteleri Güzel Sanatı Eğitimi Bölümleri, Resim-iş Öğretmenliği programlarına bakıldığında: kuramsal dersler, mesleki deneyim, uygulamalar ve atölye çalışmaları gibi kompleks bir yapı için sadece dört senelik bir lisans programı öngörülmüştür. Bu durum, şaşkınlıkla karşılanmalıdır. Çünkü birbirlerinden son derece farklı disiplinleri gerektiren derslerin, niteliksel özelliklerinden dolayı, böyle kısa zamanda verilmesi mümkün değildir. Durum, özellikle atölye çalışmaları gibi, son derece işlevsel olan bir disiplin için daha da düşündürücüdür.

Burada, atölye nedir? kazanımları nelerdir? gibi soruların cevaplandırılması uygun olacaktır. Atölye çalışmaları, atölye ortamının sağlayacağı fiziksel ve duyuşsal boyutları ile, nesnel ve öznel bir yapıyı barındırır. Bu ortamda olguların yaşanmasının ardından üretime geçilmesi mümkündür. Öğrenciyi özgür ve bilinçli bir arayışa yönlendiren bu sistem; aynı

zamanda eleştiri ve paylaşımı da öngörür. Goethe atölye ortamını şöyle anlatıyor: "Bilmek yeterli değildir, uygulamak gerekir; istemek yeterli değildir, eyleme geçmek gerekir." Klee ise sanatsal arayışların, biçim değil de düşüncede olması gerektiğine işaret ederken: "Sanat ve eğitiminin biçimi oluşturan düşünce etkinliği olduğunu belirtiyor (Naubert-Riser, 1993). Atölye, standardın dışına çıkma, hayal gücünün devreye sokulması ile de ilişkilendirilmelidir. Bilindiği gibi hayal gücü yaratıcılığın ön koşuludur. Akıl değil, hayal gücünü önemseyen Bernard Shaw "Hiç hayal kırıklığına uğramayanlar, hiç umut beslememiş olanlardır." derken: görüşümüzü, yani atölyenin birey ve grup dinamiklerinin, heyecanlarının, düşünsel ya da üretim olarak canlı kalmasını sağlayan gerçek bir eğitim ortamı olduğunu doğrulamaktadır.

Bu görüş, 17. yüzyılda Rembrandt'ın atölyesinde çalışan bir öğrenci tarafından şöyle anlatılmıştır: "Bu atölyede gençler, çeşitli baskılardan, göz, burun, ağız, kulak ve değişik yüzler kopye etme fırsatı buluyorlar. Bu çalışma ortamı genç yaşta itibaren eşsiz birçok desenin kopye edilmesine olanak sağlıyor. Böylece birçoklarının kavramakta zorlandıkları teknikler, kolayca öğreniliyor." (Haak, 1975).

Atölye çalışmaları, yeni bir anlayış ve sistem gerektiren düşünmeye ve araştırmaya dayalı sanat eğitiminde Türkiye'de yaşanan "zanaatçı" anlayışına karşı yaratıcılığın korunması anlamında da önem kazanmaktadır. Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun belirttiği gibi "resim" kavramı ile ancak 20. yüzyılda tanışmış ve her türlü süslemeye resim deme alışkanlığından henüz sıyrılmamış bir sanat ortamında, hiçbir atölye hocasının "Beni yalnızca atölyemdeki uygulama çalışmaları ilgilendirir." demesi yeterli olamaz. Bu açıklamadan çıkarılması gereken fikir: sanat eğitimcisinin, atölye ortamında öğrencinin düşünmesini, sormasını, meraklanmasını sağlamasıdır. Aksi takdirde ileride öğrencilerinin yaratmasına yardımcı olabilecek kültüre sahip resim-iş öğretmenleri yetiştirilemez. Düşünme, merak, sorma, ve araştırma kültürel edinimlerdir Uçan'ın da belirttiği gibi sanat olgusuna duyarlı bir toplum için ön koşullardır (Uçan, 1996).

Düz liselerden mezun olan öğrenciler, yalnızca üniversite sınavına hazırlanmayı hedeflediklerinden kültür ve sanat konularına merak ve ilgi duymamaktadırlar. Hatta ülkemizde özellikle lise düzeyinde resim dersleri kaldırılmıştır. Daha önceki süreçte sanat eğitiminde ki ders süreleri, öğretim donanımları, çalışma mekanları ise atölyelerle ilgili çözümlenmesi gereken büyük sorunlarla karşı karşıyayız. (krş. Kirişoğlu, 2002) Tüm bu sorunların yansımaları dolayısıyla resim-iş öğretmenliği anabilim dalına alınacak öğrenciler için yapılmakta olan yetenek seçme sınavları da öğrencinin kültürel yapısını, hedefini ölçmekten uzaktır. Öğrenciler bu okullara kurslar aracılığı ile geliştirdikleri becerilerine göre kayıt yaptırmaya hak kazanmaktadırlar. Bu durumda orta öğretimde verilen eğitimden sonra lisans düzeyinde, öğrencilerin sanatsal düşünme, özgürlük, özgünlük, üretim alanlarındaki tavırları, yeniden ele alınmalıdır. Uçan'a (1996) göre sanata duyarlı bir toplum, sanat olgusuna duyarlı bir toplum demektir. Sanat olgusunun yapısı şu ana-temel öğeler ve öğeler arası ilişkilerden oluşur. Sanatçı-sanat süreci-sanat ürünü-sanat izleyicisi, tüketicisi-çevre, ortam.

Bize göre de resim öğretmenliği programına kayıt yaptıran öğrenciler, sanata duyarlı bir kişilik geliştirmeleri için bu temel öğeler konusunda bilgili olmak zorundadırlar. Unutulmamalıdır ki, genelde bu öğrenciler üniversite yıllarına kadar hiçbir sanat etkinliğinin içinde olmamıştır. Hatta lisede farklı dallarda okuyan birçok öğrenci, üniversite sınavlarındaki başarısızlık sonucunda resim öğretmeni olabilme düşüncesi ile yetenek seçme sınavına girerek başarı gösterebilmektedir. Dolayısıyla sanatsal değerlendirmeleri yok denecek kadar az olan bu öğrenciler, birden bire kendilerini, sanatın içinde bulmaktadır. İşte, atölye ortamı, bu konunun öneminden habersiz öğrencilerin kültürel ve sanatsal altyapılarının yetersizliğini aşabilecekleri bir ortamdır. Aynı nedenle, resim-iş öğretmenliği programları da büyük bir öneme sahip olmaktadır. Bu programda atölye, kütüphane, sergiler, konferanslar, seminerler gibi sanat etiğinin kavranabileceği yaşam dolu, işlevsel öğelere ayrı ayrı önem verilmelidir. Burada öncelik atölye çalışmalarında olmalıdır. Çünkü atölye, öğrencinin, kendisini birey olarak hissedebileceği en doğal ortamdır. Atölye, sınıftan farklıdır. Uzmanlık alanında en doyurucu edinim atölyede kazanılacaktır. Özgür düşüncenin üretildiği ve yaşama geçirildiği, kopyelerin yapıldığı, klasik ve çağdaş sanatın izlendiği, tartışıldığı, eleştirildiği, sanatçıların tanındığı yer, atölyedir. Burası, akademik eğitimin verildiği ya da çağdaş açılımların gerçekleştirildiği sıcak, aynı zamanda da kendi kurallarını koyan bir canlılığı içerir. Atölyede görsellik, düşünce ve dramatizasyona bağlı olarak sanatın değerlendirilmesi ve kavranması mümkündür.

Konuya çağdaş sanat eğitimcisinin hümanist ve ressamca tavrı olması gerekliliği açısından bakarsak: öğretmenlik formasyonuna ilişkin dersleri ağırlıklı olarak okuyan öğrencilerin, çağdaş sanat eğitimcisi için gerekli olan sanatsal donanımdan mahrum kalacakları açıkça anlaşılacaktır. Oysa, orta öğretimdeki resim derslerinin gerçeği olan -keyifle sürdürülen üretim- aşaması farklı bir içeriği barındırmalıdır. Özgür düşünme ile yönlenecek olan üretim için resim öğretmenin teknik problemleri çözmesinden çok, kültürel ve sanatsal birikimi ile öğrenciyi araştırmaya, yaratmaya heveslendirmesi gerekmektedir. Bu aşamada ancak sanatsal algılamaları kuvvetli bir eğitimci, verimli olacaktır. San'a (1999) göre resim, sanat eğitmeni en az bir sanat alanında ustalıklı, ama diğer sanat alanlarında da temel bilgilere ve terminolojiye sahip olan, bu alan ürünleriyle de iletişim kurabilecek, yargılayıp değerlendirebilecek kadar güçlüce kültürlenmiş kişi demektir.

Kuramsal ağırlıklı bir lisans programı, öğrencinin sanattan kopuk olarak mezun olmasını sağlamaktan ileri gidemez. Sanatsal görüş, bakış, yorum, eleştiri yetkinliği edinilmeden resim öğretmeni olunması durumunda öğretmen sanatsal girişimi gereksiz görecektir ve hiçbir sanatsal oluşuma katılmayacaktır. Bu da onu kültür ve sanat ortamından koparacaktır. Böylece, sanatı izleme etkinliğinde bile bulunmayacak kadar kısır bir döngü içinde olacaktır. Oysa, bildiğimiz gibi, sanat eğitimi geçmişi, müzeleri, yaşananları ve gelecekteki oluşumları da kapsamalıdır. Sanat eğitimcisinin tıkanıp kalması, ileride hem

kendisi hem öğrencileri için verimsizliği doğuracaktır. Verimlilik, ancak ve ancak öğretmenin kültürel yeterliliği ve sanat üretimini tatmış olmasına bağlı gelişebilir.

Bu bağlamda atölye çalışmaları, kuramsal ve deneysel birlikteliğinde sürdürülen eğitim sistemi olarak değerlendirilmelidir:

Atölye:

- Öğrencinin yetenekleri tanıma fırsatı bulduğu,
- Klasik eserleri tanıyarak, saygı göstereceği,
- Bağımsız üretmeyi deneyeceği,
- Akademik tavrı sürdüreceği,
- Eleştiri yapabileceği, düşüneceği, fikrini savunabileceği
- Hoşgörülü olacağı saygı ve sevgiyi yaşayacağı,
- Paylaşacağı, grup içinde olabileceği
- Özgür ve özgün olabileceği,
- Amacı doğrultusunda çalışabileceği,
- Özveri ve sabır göstermeyi öğreneceği,
- Hükmedici gericilikten uzak kalacağı,
- Teknolojik değişimi izleyebileceği ve uygulayabileceği,
- Sanatı merak ederek, bilinçleneceği

ortamı sağlamakla öğrencinin gelişimini birebir etkileyecek dinamizm içerir.

Sonuçta, estetik, sanat ve hümanizmi genel kültürün kapsamlı birer ögesi olarak kabul ettiğimizde, onların, toplumun tüm katmanlarına yayılabilen dinamikler olduklarını görürüz. Böylece, yansımalarının geniş olacağı, özellikle gelecek kuşaklar için hayati değere sahip olacağı kesindir. Bu nedenle tüm dalları ile sanat eğitimi, özelde resim eğitimi, kurumlar arasında da organik bağlar ile güçlendirilmelidir. Batuhan tarafından da ifade edildiği gibi: "Modern eğitimin sadece estetik görevlerinden biri insanoğlunun bugüne kadar yaratmış olduğu bütün sanat olaylarından haz almayı öğretmektir. İnsanın duyuşal bakımdan incelmelerini sağlayan sanat eğitimi, insanın anlayışlı ve hoşgörülü olmasına da yardım edecektir." (Batuhan, 1998). Özellikle resim-iş öğretmeni adayları, toplumsal gelişime yapacakları katkılar düşünülerek; usun, aydınlanmanın doğrultusunda gerçekçi, duygulu, felsefi olan, yaratıcı kişiler olarak yetiştirilmelidir. İşte bu noktada onlar için yeterli atölye çalışmalarında sağlanacak, demokratik ve hümanist ortamın verimliliği unutulmamalıdır.

Bundan farklı bir çizgideki öğretmen, sanata duyarlı, kültürlü, sevgi dolu, olumlu bakış çizgisini yakalamış, üretken ve sosyal olması beklenemez. Hedef, düşünmenin, araştırmanın, yaratmanın benimsenmesi olduğu kadar, hümanizmi ön plana çıkaran, eğitim olmalıdır. Çünkü çağdaş eğitim sisteminde, insanlık eğitimi birinci derecede önemsenmektedir. Yaşadıklarımızdan, yani insanlığın çektiği acılardan da anlayacağımız gibi, bugün, insanlık eğitiminin önemi, tüm dünya devletlerinin zorunlu olarak kabul ettikleri bir alandır. Ülkemizde de resim-iş öğretmenliği lisans programı bu kavramları kazandırma zorunluluğundadır. Alan bilgisi ders saatleri gerçekçi ve sistematik yaklaşımla tekrar ele alınmalı, geleneksel ve evrensel boyutları dikkatle incelenerek ve önemsenerek yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Batuhan, H. (1998), *Bilim, Din ve Eğitim Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bulut, Ü. (1999), "Çağdaş Sanat Eğitimi Yetiştirmek". 1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- Haak, B. (1975), *Rembrandt Dessins*. Paris: Editions du Chêne.
- Kirişoğlu, O.(2002), *Sanatta Eğitim, Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Naubert-Riser, C. (1993), *Klee*, Londra: Studio Editions,
- San, İ. (1983). *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara: Tan Yayınları.
- San, İ. (1999). "Sanatla Eğitim Üzerine Yeni Düşünceler". 1. Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunlu Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Çanakkale.
- Tolstoy, L. (1997), "Sanat Nedir?" *Modernizmin Serüveni*, Hazırlayan: Enis Batur, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları, S. 150-152
- Uçan, A. (1996), "Resim-İş Eğitiminden Plastik Sanat Eğitimine". *Milli Eğitim Dergisi, Eğitim-Kültür, Sanat*, 131.